

“Nacrt NECP-a Bosne i Hercegovine konačno gleda u budućnost, ne planira nove elektrane na fosilna goriva i značajno smanjuje nerealne hidroenergetske planove.

Ali postojeće elektrane na ugalj nastaviće raditi ilegalno, a nacrt je tajanstven o planovima za pretvaranje uglja u biomasu”, komentar je na Nacrt Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana (NECP) Bosne i Hercegovine, objavila je međunarodna nevladina organizacija za zaštitu okoliša **Bankwatch Mreža**.

U toku je i javna rasprava o ovom Nacrtu koja traje do kraja jula, stoji u tekstu koji potpisuje Pippa Gallop, iz Bankwatch mreže. Dodaje se da nadležno ministarstvo nije provelo Stratešku procjenu uticaja plana na okolinu, iako je to bila obveza prema ugovoru Energetske zajednice.

Međum, u poređenju sa ranijim planovima i sa zbunjujućim i neobvezujućim nacrtom **NECP-a Srbije**, koji je takođe trenutno na javnoj raspravi, nacrt NECP-a BiH donosi neka važna poboljšanja.

Dobro - nema novih postrojenja na fosilna goriva

Uprkos značajnom potencijalu u solarnoj energiji i vjetroenergiji, vlade Federacije BiH i Republike Srpske neumoljivo su se zalagale za izgradnju novih termoelektrana na ugalj kao što su Tuzla 7 i Ugljevik III – kao i decenijama stare hidroelektrane na vrlo osjetljivim lokacijama – kojima je davno prošao rok za prodaju.

Ovi dinosauri su jako opteretili dosadašnje energetske planiranje i ostavili malo prostora za nove ideje. Ali nacrt NECP-a napokon izgleda kao da je napisan u 21. vijeku: navodi se da neće biti novih elektrana na fosilna goriva – ugalj ili plin. Ovo je značajan korak koji se mora zadržati u konačnoj verziji NECP-a, ističe se.

Rok je blizu...

Za razliku od nacrt NECP-a Srbije, nacrt BiH odražava činjenicu da Mehanizam prilagodbe granica ugljika (CBAM) dolazi i uključuje uvođenje sheme trgovanja emisijama do 2026. U stvarnosti, ako BiH želi izbjeći uticaj CBAM-a na sektor električne energije, to će morati biti uspostavljeno do 1. januara 2026., jer se ne čini da će zemlja imati koristi od glavne klauzule o izuzeću mehanizma koja se temelji na tržišnoj kooperaciji. Rok je blizu, ali prvi korak je isplanirati ga. Zasada je dobro.

Loše - ilegalne elektrane na ugalj

U nacrtu se ne skriva činjenica da će blokovi na ugalj Tuzla 4 i Kakanj 5, koji jako zagađuju okolinu, nastaviti s radom nakon isteka dopuštenog vijeka trajanja. Nisu dane nikakve informacije o ulaganjima u kontrolu onečišćenja u drugim jedinicama, što čini vrlo vjerovatnim da planiraju nastaviti s radom na sadašnjim užasnim razinama onečišćenja. “Naš posljednji izvještaj ‘Uskladi se ili zatvori’ pokazuje da su 2022. godine emisije

sumpornog dioksida iz jedinica na ugalj uključenih u Nacionalni plan smanjenja emisija BiH dosegle više od osam puta više od dopuštenog. Emisija prašine iz Gacka bila je čak 12 puta veća od dopuštene. Jednostavno se ne može dopustiti da ova situacija potraje do 2030. S obzirom na to da je ovo pitanje života i smrti, elektrane se moraju pridržavati pravila ili zatvoriti - a u NECP-u mora biti jasno kako će se to dogoditi", ističu iz Bankwatch Mreže.

Tuzla 3 i misteriozna sudbina Tuzle 4

Veći dio nacрта je jasno napisan, ali autori kao da pokušavaju sakriti jednu stvar: Šta će biti s blokovima Tuzla 3 i Tuzla 4, kažu iz Bankwatch Mreže.

"Na jednom dijagramu Tuzla 3 izgleda kao da je već zatvorena 2022. godine i ne emituje više CO₂ u narednim godinama. Ali dijagrami 32 i 33 vraćaju ga iz mrtvih: jedinica se isključuje iz mreže 2022., ali zatim uskrsava 2027. sa smanjenim kapacitetom (70 MW, u poređenju sa trenutnih 100 MW). S obzirom da planovi za prebacivanje na biomasu u Tuzla 3 već postoje, ovo je najvjerovatnije objašnjenje. Ali to nije potvrđeno u tekstu. Tuzla 4 je još manje jasna. Prema dijagramima, radi (nezakonito) do 2025., uzima pauzu 2026., ponovno se uključuje 2027. s istim kapacitetom od 200 MW, a zatim se njegove emisije CO₂ i proizvodnja električne energije povećavaju između 2028.-2030. Je li to sanacija uglja, još jedno postrojenje na biomasu ili nešto treće? Ako autori ne znaju, neka jasno kažu", dodaje se.

Čak i 70 MW kapaciteta šumske biomase bila bi katastrofa za šume u BiH - nema šanse da se toliki kapacitet hrani iz brzorastućih vrba i industrijskih ostataka. Nacrt takođe ne priznaje da se šumska biomasa više ne bi trebala smatrati ugljično neutralnom - ako bi se ikada mogla. Autori nacрта trebaju biti iskreni u vezi s tim što imaju na umu - a ako se radi o pretvaranju uglja u biomasu, pronaći manje štetne alternative.

Mješoviti signali na fosilnom plinu

Čini se da autori nacрта idu naprijed-natrag na fosilni plin. Ipak, bitne su mjere, i tu je slika pomiješana. Budući da se ne planiraju nove elektrane na fosilni plin, zbunjujuće je zašto se još promiču dodatni plinski interkonektori. Da, toplinska opskrba Sarajeva je ranjiva, ali izgradnja novog plinovoda sve od Hrvatske sigurno nije jedino rješenje: mogući su i bolji načini grijanja grada.

Plin je isto toliko fosilno gorivo koliko i ugalj. Moraće se postupno ukinuti u sljedećih nekoliko decenija, tako da sada nema smisla graditi skupu novu plinsku infrastrukturu. Jednom kada se određeno gorivo ukorijeni u energetskej mješavini, potrebne su decenije i decenije da se od njega udalji. NECP stoga mora biti puno odlučniji u smanjenju potražnje za plinom, a ne u izgradnji skupe infrastrukture za njeno zadovoljenje i proširenje.

Hidroenergija je smanjena, ali još uvijek ima previše

Sadašnja komunalna poduzeća i entitetske vlade u BiH decenijama guraju mnoštvo velikih brana, uključujući na Drini, Neretvi, Bosni, Limu, Ljutoj i Vrbasu. Projekti se rijetko otkazuju, čak i kada je jasno da se neće dogoditi. Kao rezultat toga, u Okvirnoj energetske strategiji iz 2018. planirano je 750 MW novih velikih hidroenergija do 2035. u 'blago obnovljivom' scenariju (nije bilo 'snažno obnovljivog'), s 33 'potencijalna projekta' samo u Republici Srpskoj.

"U poređenju sa tim, 195 MW planiranih do 2030. u nacrtu NECP-a značajno je smanjenje. Iako to ne kaže, očito se radi o elektrani Dabar od 160 MW i Ulog od 35 MW koje su trenutno u izgradnji - i o tome treba biti jasnije", dodaje se u ovom tekstu.

Ali u stvarnosti, BiH od 2010. nije dovršila nijednu novu "greenfield" hidroelektranu veću od 10 megavata MW - samo Bočac 2 na postojećoj brani. Usprkos ovoj realnosti, čak i 195 MW moglo bi biti preambiciozno, posebno s obzirom na to koliko su te elektrane kontroverzne. Stalni odbor Bernske konvencije već je zatražio da se zaustavi gradnja elektrane Ulog dok se ne ispune brojni uslovi, te je zatražio od vlasti da spriječe gradnju na drugim potencijalnim Emerald lokacijama kandidatima, uključujući i one koje bi Dabar oštetio. S obzirom na ovu situaciju, moguće je da jedna ili obje elektrane nikada neće biti dovršene, tako da nacrt NECP-a treba ispitati alternativne scenarije bez njih.

Put naprijed

Pozitivni elementi nacrta - posebno zaustavljanje novih elektrana na fosilna goriva i shema trgovanja emisijama - moraju se zadržati, ali biomasa je slon u sobi. Sam nacrt priznaje da su potrebna dodatna istraživanja o dostupnosti biomase u BiH pa je krajnje nerazborito oslanjati se na njega.

Planovi za izgradnju novih plinovoda, čini se, postoje više po inerciji nego zato što NECP stvarno ovisi o njima, ali ipak - treba istražiti alternative.

Takođe se treba pozabaviti daljnjim pitanjima: autori su previše optimistični u pogledu potencijala za biogoriva i vodik u prometu, ali uopšte izravno ne spominju putnički željeznički saobraćaj. Oni takođe nagovještavaju spaljivanje otpada za dobijanje energije u nekim dijelovima nacrta - što je ideja koja se mora brzo ugasiti, posebno u zemlji s provedbom mjera zaštite okoliša kao što je BiH.

Ali generalno gledano, Nacrt je dobar početak. Ako se poboljša kako je predloženo, može pružiti solidnu osnovu za BiH da konačno krene naprijed sa svojom [energetskom tranzicijom](#).

Izvor: buka